

۱
۲
۳
۴
۵
۶

۷

دانشگاه شمال

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد (M.A)

رشته حقوق گرایش جزا و جرم شناسی

مسئولیت کیفری مداخله کنندگان در بزه جاسوسی از منظر

حقوق جزای بین الملل (ایران و فرانسه)

نگارش:

سیده فائزه بابائی مرزنگو

استاد راهنما:

دکتر محمد نبی پور

تابستان ۱۳۹۹

به نام خدا

تاریخ

تعهد نامه اصالت اثر

اینجانب سیده فائزه بابائی مرزنگو متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب تحت نظارت و راهنمایی اساتید دانشگاه شمال بوده و به دستاوردهای دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است مطابق مقررات و روال متعارف ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نگردیده است. در صورت اثبات تخلف در هر زمان، مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از درجه اعتبار ساقط بوده و دانشگاه حق پیگیری قانونی خواهد داشت. کلیه نتایج و حقوق حاصل از این پایان نامه متعلق به دانشگاه شمال می باشد. هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی، واگذاری اطلاعات به دیگران یا چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه بدون موافقت کتبی دانشگاه شمال ممنوع است. نقل مطالب با ذکر مآخذ بلامانع است.

نام و نام خانوادگی دانشجو: سیده فائزه بابائی مرزنگو

امضا و تاریخ: ۱۳۹۹/۱۱/۱۱

برگ تأیید هیئت داوران / صورت جلسه دفاع (به زبان فارسی)

باسم تعالی

تاریخ: شماره: 97123801248-1/20 پیوست:

دانشگاه شمال
گروه دانش - غیرانتفاعی

ارزشیابی نهایی پایان نامه

نام و نام خانوادگی دانشجو: سیده قانزه بابایی مرزنگو شماره دانشجویی 971236012 قطع: کارشناسی ارشد

عنوان پایان نامه:

مسئولیت کبیری مداخله کنندگان در بزه جاسوسی از منظر حقوق جزای بین الملل (ایران و فرانسه)

تاریخ دفاع: 1399/6/31

ارزشیابی پایان نامه:

عالی بسیار خوب خوب قابل قبول غیر قابل قبول

نمره پایان نامه بدون نمره مقاله: (به عدد): ۱۷/۸ (به حروف):

نمره نهایی پایان نامه: (به عدد): (به حروف):

هیات داوران:

استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمد نبی پور
استاد مدعو: جناب آقای دکتر حسین رحیمی
استاد مدعو: جناب آقای دکتر یوسف تهرانی
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای دکتر یوسف تهرانی

اطیاب
اطیاب
اطیاب
اطیاب

دکتر نو
دکتر نو

آمنه آریوندی و یاسر مرزنگو: مدیران آموزشی و تحصیلات تکمیلی - ۹۶۱
تلفن: ۹۶۱۰۳۳۰ و ۹۶۱۰۳۳۱ | فکس: ۹۶۱۰۳۳۰ | پست الکترونیک: info@shms.ac.ir | آدرس: ۵ کیلومتر از جاده مرزنگو، پ.م.خ ۷۳۱، آمل، ایران | تلفن: ۰۵۱ ۲۲۰ ۳۷ ۵۵ | فکس: ۰۵۱ ۲۲۰ ۳۷ ۵۵ | ایمیل: info@shms.ac.ir

تقدیم :

روح پرفتح قهرمان ملی کشور،

سردار شهید قاسم سلیمانی .

سپاسگزاری :

از زحمات بی دریغ استاد فرزانه و بزرگوارم جناب آقای دکتر محمد نبی پور که زحمت راهنمایی و مشاوره پژوهش پیش رو را تقبل نمودند و راه را در این مهم، برایم هموار ساختند و همچنین اساتید محترم دانشگاه شمال که در محضرشان علم آموزی نمودم، نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم. باشد تلاش هایم موجب جلب رضایتشان گردد.

چکیده:

یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرائم علیه امنیت، بزه جاسوسی است، که معمولاً یک جرم سازمان یافته و در عین حال فراملی می باشد، چرا که در آن اطلاعات حیاتی یک کشور در زمینه امور نظامی، امنیتی و سیاسی، از طریق یک نظام سازمان یافته و با استفاده از منابع انسانی در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می گیرد. نظام های حقوقی در بحث مداخله کنندگان در ارتکاب جرم، شیوه های مختلف از نفی شرکت و معاونت و ادغام آن در مباشرت تا نفی شرکت و پذیرش معاونت و عکس آن را انتخاب کرده اند. نظام حقوقی ایران نیز به رغم پذیرش مباشرت، شرکت و معاونت در بزه جاسوسی، از تغییر و تحول مصون نبوده است. در نظام حقوقی فرانسه با نفی مفهوم شرکت در جرم، مفهوم مباشرت و مباشران را برای مقابله با مداخله کنندگان مستقیم (در کنار معاونت) کافی دانسته و از نهاد سازی شرکت در جرم صرف نظر کرده اند. نگارنده در پژوهش پیش رو با روش توصیفی تحلیلی در پی تبیین مسئولیت کیفری مداخله کنندگان در بزه جاسوسی از منظر حقوق جزای بین الملل (ایران و فرانسه) می باشد.

کلمات کلیدی: مسئولیت کیفری، مداخله کنندگان، بزه جاسوسی، حقوق جزای بین الملل، ایران و فرانسه.

در طول تاریخ حیات بشر امنیت از جمله بنیادی ترین نیازهای جوامع بشری و پدیده مجرمانه یکی از عوامل مغل این نیاز بوده است. بر همین اساس جرایم علیه امنیت بزرگترین عامل تهدیدکننده امنیت و استقلال کشورها است. بشر در دوران حیات اجتماعی خود به روش های مختلف به دفاع از امنیت خود پرداخته است، زیرا فراهم کردن امنیت عمومی یکی از بسترهای مناسب در مسیر توسعه یافتگی جوامع است. ایجاد امنیت ملی از وظایف عمده هر نظام حکومتی است تا جایی که موفقیت کشورها در حفاظت این امنیت معیاری مناسب برای سنجش انسجام و اقتدار حکومت ها و رفاه شهروندان محسوب می شود. در میان جرایم علیه امنیت، جاسوسی به دلیل میزان بالای خطرآفرینی آن، جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است. زیرا خطر این جرم مربوط به زمان حال نیست، بلکه به گذشته و آینده نیز سرایت می کند. امروزه با توسعه تمدن و پیشرفت اجتماعات و توسعه تکنولوژی دایره شمول مصادیق جرم جاسوسی بسیار پیچیده تر و وسیع تر گشته است. اتخاذ تصمیم پیرامون روش برخورد کیفری ارفاق آمیز و یا غیر آن در مورد مجرمین سیاسی از آزمون های سخت دولت ها در هنگام تدوین مقررات ماهوی و شکلی حقوق جزا بوده است. همچنین، اهمیت اطلاعات در مراکز نظامی، که وظیفه صیانت از استقلال و تمامیت ارضی هر کشوری را بر عهده دارند، دو چندان می شود و حساسیت نسبت به افشاء آن ها، به هر طریقی که صورت بگیرد نیز دو چندان است و معمولاً با مجازاتی شدیدتر از مجازات افشای اسرار حرفه ای در مراکز غیر نظامی همراه است. قانون گذار ایران نیز به حکم همین حساسیت جنبه های مختلف و اشکال مختلف این عمل را در قانون مجازات اسلامی و قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح و قوانین متفرقه دیگر مورد توجه قرار داده و جرم انگاری نموده است. قانون گذار ایران هرگونه افشای اسرار و اطلاعات یا تحصیل اطلاعات برای دولت خارجی به وسیله هر کسی که باشد، اعم از آن که مرتکب ایرانی باشد یا خارجی، تحت عنوان جاسوسی جرم انگاری شده است. با توجه به موارد معنونه فوق الذکر، نگارنده در پژوهش حاضر سعی در بررسی جرم جاسوسی بصورت تطبیقی در حقوق کیفری دو کشور ایران و فرانسه داشته تا با تبیین ماهیت جرم جاسوسی و نحوه جرم انگاری آن، نهایتاً خلأها و چالش های پیرامون جرم مذکور را آشکار سازد.

از آنجا که محیط های ورزشی به عنوان مراکزی که مستقیماً با مردم در ارتباط اند، به منظور رشد و بقا نیازمند شناسایی و تقویت عوامل مؤثر در جذب مشتری هستند، بررسی و شناخت عواملی که به حضور افراد و جذب آنها به چنین مکانهایی منجر می شود، امری مهم در مدیریت ورزشی محسوب می شود. به دلیل اینکه اماکن و فضاهای ورزشی در جهان امروز، مراکزی هستند که تعداد زیادی از مردم علاقه مند به فعالیتهای ورزشی را در خود جای می دهند، باید اصول و ضوابط مدرن و فراگیر به منظور تأمین سلامت و امنیت برنامه ها و فعالیتهای ورزشی برای عموم مراجعه کنندگان و استفاده کنندگان این اماکن در آنها پیش بینی و اعمال شود.

الف: بیان مسئله

یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرائم علیه امنیت، بزه جاسوسی است، که معمولاً یک جرم سازمان یافته و در عین حال فراملی می باشد، چرا که در آن اطلاعات حیاتی یک کشور در زمینه امور نظامی، امنیتی و سیاسی، از طریق یک نظام سازمان یافته و با استفاده از منابع انسانی در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می گیرد. وقتی سخن از جاسوسی به میان می آید ذهن عامه مردم، که اطلاعات کمی از جزئیات این جرم دارند، بیشتر متوجه شبکه ها و سازمان های جاسوسی معروف کشورهای مختلف از جمله سی. آی. ای در امریکا، ام. آی. شس در انگلستان، موساد در اسرائیل و کا. گ. پ در اتحاد جماهیر شوروی سابق می شود. به طور سنتی، جاسوسی را هم ردیف خیانت به کشور قرار می دهند، که اولی از سوی خارجیان، و دومی، از سوی اتباع یک کشور علیه آن کشور قابل ارتکاب می باشد. به تدریج، این تفکیک در بسیاری از نظام های کیفری دنیا رنگ باخته است. در کشور فرانسه، ملاک تشخیص جرم جاسوسی از خیانت به کشور از نظر قانون گذار فرانسوی، بر پایه ملیت استوار است؛ به این معنا که اگر یک فرد خارجی اقدام به تجسس و جمع آوری اطلاعات و اسناد را در مقابل پول یا بلاعوض در اختیار دولت دیگر قرار دهد، به این فرد خارجی جاسوس گفته می شود، ولی اگر یکی از افراد فرانسوی، اعم از نظامی یا غیرنظامی مرتکب این قبیل اعمال شود، خائن به کشور محسوب خواهد شد. نظام های حقوقی در بحث مداخله کنندگان در ارتکاب جرم، شیوه های مختلف از نفی شرکت و معاونت و ادغام آن در مباشرت تا نفی شرکت و پذیرش معاونت و عکس آن را انتخاب کرده اند. نظام حقوقی ایران نیز بدو قانون گذاری کیفری تا قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به رغم پذیرش به عنوان مباشرت، شرکت و معاونت، از تغییر و تحول مصون نبوده است. مباشرت در جرم در نظام های حقوقی، در دو مفهوم مباشرت به معنای ارتکاب جرم توسط شخص واحد یا ارتکاب جرم توسط اشخاص متعدد به کار می رود. در مفهوم اول، عبارت مباشر و در مفهوم دوم که معمولاً مختص نظام های مستلزم نفی عنوان شرکت است، عنوان مباشران به کار می رود. بعضی از نظام ها مانند فرانسه با نفی مفهوم شرکت در جرم، مفهوم مباشرت و مباشران را برای مقابله با مداخله کنندگان مستقیم (در کنار معاونت) کافی دانسته و از نهاد سازی شرکت در جرم صرف نظر کرده اند. در حقوق جزای ایران می توان مباشر جرم را به عنوان مرتکب جرم واحد توسط شخص و به عنوان کسی که شخصاً و به تنهایی اعمال تشکیل دهنده جرم را به طور مستقیم (مباشر مادی) یا غیرمستقیم (مباشر معنوی) انجام می دهد، دانست.

ب- اهمیت و ضرورت تحقیق

حقوقدانان از دوره های پیشین بر سر این موضوع که مهم ترین جرم آیا قتل است یا جاسوسی با هم اختلاف نظر شدیدی داشتند. بعضی از حقوقدانان قتل و بعضی از حقوقدانان جاسوسی را مهم ترین جرم تلقی کرده اند. در واقع جاسوسی از دسته جرائم فراملی است و حاکمیت کشورها را به مخاطره می اندازد. از دیدگاهی دیگر بزه جاسوسی می تواند یکی از عوامل اصلی به خطر انداختن روابط سیاسی بین کشورها باشد، ممکن است به علت اهمیت بالای این جرم، کشورهای مختلف جهان از جمله ایران و فرانسه، هر کدام در صورت بروز این جرم با استناد به صلاحیت سرزمینی، واقعی، خود را صالح به رسیدگی بدانند. به همین علت لازم است در درجه اول مسئولیت کیفری هر کدام از مداخله کنندگان در بزه جاسوسی مشخص شود و بعد از نظر حقوق جزای بین الملل و با توجه به صلاحیت قضایی و اجرایی و تقنینی، اینکه در هر مورد کدام یک از کشورها صالح به رسیدگی است مشخص شود.

پ) سوالات تحقیق

- ۱- آیا شرکت در جاسوسی مطابق قانون جزایی ایران و فرانسه قابل تصور است؟
- ۲- آیا جرم جاسوسی در کشور ایران و فرانسه در زمره جرائم سیاسی است یا امنیتی؟
- ۳- اگر یک تبعه فرانسوی مباشر جرم جاسوسی در قلمرو کشور آلمان و یک ایرانی در قلمرو ایران، معاون او باشد، آیا قاعده استعاره مجرمیت حاکم است یا استقلال مجرمیت؟

ت- فرضیه های تحقیق

- ۱- به نظر می رسد در قانون ایران مشارکت در جرم سیاسی قابل تصور است اما در فرانسه با توجه به نفی شرکت قابل تصور نیست.
- ۲- به نظر می رسد با توجه به ماده ۳ قانون جرایم سیاسی در ایران جاسوسی در زمره جرایم امنیتی است و در فرانسه با توجه به علیه منافع اساسی بودن دولت فرانسه جاسوسی در زمره جرایم امنیتی است.
- ۳- به نظر می رسد در هر دو کشور ایران و فرانسه قاعده استعاره مجرمیت حاکم است. پس معاون ایرانی باید در دادگاهی که مباشر اصلی محاکمه می شود، محاکمه شود.

ث- اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی تطبیقی مسئولیت کیفری مداخله کنندگان در بزه جاسوسی از منظر حقوق جزای بین الملل با نگاهی به حقوق ایران و فرانسه است. در واقع هدف من از این پژوهش کمک به قضات و دانشجویان حقوق برای پاسخ به مسائل مرتبط با این موضوع و کمک به افزایش بینش کیفری در مسئله جاسوسی و تلفیق مسئولیت کیفری مداخله کنندگان در جرم با جرم جاسوسی و تطبیق آن با کشور فرانسه است. با توجه به این موضوع که جاسوسی در زمره جرائم علیه امنیت است و حاکمیت دولت ها را به خطر می اندازد، در نتیجه، رسیدگی به این موضوع می تواند کمک شایانی را در روابط برون مرزی دولت ها به دنبال داشته باشد

ج- پیشینه تحقیق

- ۱- مقاله رهامی (۱۳۹۱) تحت عنوان بررسی جاسوسی رایانه ای از منظر حقوق ایران و وضعیت بین المللی آن که در این حوزه بررسی های لازم را انجام داده است.
- ۲- مقاله شیخ الاسلامی (۱۳۹۶) تحت عنوان مبانی تحولات قانونی در قلمرو مداخله کنندگان جرم است. او در پژوهش هایش با نگاهی مقایسه ای دریافت که در خصوص شیوه برخورد با مداخله کنندگان در ارتکاب جرم ۴ نظام شناخته شده وجود دارد که شامل نظام نفی شرکت و معاونت، سیستم پذیرش در کنار مباشرت و نفی معاونت، سیستم پذیرش معاونت در کنار مباشرت و نفی شرکت در سیستم پذیرش سه عنوان مستقل است.
- ۳- پایان نامه کارشناسی ارشد صالحی پور (۱۳۸۱) تحت عنوان بررسی جاسوسی در حقوق جزای ایران است. که نتیجه او از این پژوهش تعزیری بودن جرم جاسوسی و نیز از لحاظ سیاسی یا عمومی بودن از زمره جرائم عمومی است. و نیز مطابق قوانین موضوعه ایران تابعیت در تحقق جرم جاسوسی و تشخیص آن از خیانت به کشور مؤثر نیست. اگر جرم جاسوسی خارج از قلمرو ایران ارتکاب یابد مطابق قانون مجازات براساس صلاحیت های سرزمینی، شخصی و واقعی قابل تعقیب خواهد بود.
- ۴- پایان نامه کارشناسی ارشد مصباح (۱۳۹۰) تحت عنوان مطالعه تطبیقی جرم جاسوسی در حقوق موضوعه ایران و امریکا. او در این پژوهش علاوه بر بررسی جرم جاسوسی در ایران، آن را از منظر حقوق جزای امریکا نیز مورد بررسی قرار داده است. او به بررسی تفاوت ها و شباهت ها و به تبع آن نقطه قوت و ضعف این دو قانون نسبت بهم پرداخته است. در غیر موارد فوق الذکر پژوهشگر جرم جاسوسی را منطبق با شرایط فعلی و جهانی این بزه تعریف کرده است.
- ۵- پایان نامه کارشناسی ارشد تاجی (۱۳۸۶) تحت عنوان جاسوسی در قلمرو جرائم نیروهای مسلح در حقوق کیفری ایران، که او در این پایان نامه به بررسی جرم جاسوسی در قلمرو نیروهای مسلح و قانون مجازات نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ پرداخته و به گونه ای آن را با قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار داده است.
- ۶- پایان نامه کارشناسی ارشد جمشیدی (۱۳۹۸) تحت عنوان مقایسه تطبیقی بزه جاسوسی در حقوق کیفری ایران و فرانسه و ایتالیا است که او در مطالعاتش به این نکته دست یافته است که در کشور ایران با اینکه جرم جاسوسی از اهمیت بالایی برخوردار است و منافع اساسی کشور را مورد تهدید قرار می دهد، اما تمهیدات لازم را برای بروزرسانی در خصوص جرم انگاری این جرم انجام نداده است و یکصد سال است که تغییر مهمی را به خود ندیده است. در مقایسه با حقوق کیفری فرانسه و ایتالیا قانون ایران دچار ایرادات و نارسائی های مختلفی است.
- ۷- پایان نامه کارشناسی ارشد آخوندزاده آرانی (۱۳۹۵) تحت عنوان جایگاه جرم انگاری امنیت مدار ناظر بر بزه جاسوسی در حقوق کیفری ایران است. او در این پژوهش، به کاوش و بررسی جنبه های مختلف مواد قانون مجازات اسلامی در مورد جرایم جاسوسی، امنیت و خیانت به کشور به استخراج ابهامات تقنینی و میزان جامعیت جرم انگاری آن پرداخته و اقدام به ارائه راهکار قانونی در این حوزه نموده است. علاوه بر آن لایحه اصلاحی قانون تعزیرات و مجازات های بازدارنده و نوآوری های آن نیز بررسی و تحلیل شده است.
- ۸- پایان نامه کارشناسی ارشد ساریخانی (۱۳۷۵) تحت عنوان جاسوسی و خیانت به کشور است. او در این پژوهش اثبات

کرده است که تابعیت نمی تواند ملاک تمایز جرم جاسوسی از خیانت به کشور باشد. بنابراین صدق جاسوس و خائن بر تبعه کشور و خارجیان در پناه کشور بلامانع است.

چ-روش تحقیق

این تحقیق در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی است و نیز از نوع پژوهش های کتابخانه ای و استنادی محسوب می شود. روش و ابزار گردآوری اطلاعات: محقق با مراجعه به کتب حقوقی مرجع، پایان نامه ها، مقالات، مجله های معتبر و سایت های اینترنتی معتبر، سعی در استخراج و فیش برداری مطالب سودمند، استفاده کرده است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: با جمع آوری اطلاعات مناسب و کارآمد و گردآوری و مقایسه منابع سودمند، محقق سعی در پاسخ به سؤالات و آزمون فرضیه ها دارد.

ح-ساختار تحقیق

نگارنده، پژوهش پیش رو را، در پنج فصل مجزا تحت عناوین ذیل تقسیم نموده و مطالب را به تفصیل بیان داشته است.

فهرست مطالب

تقدیم	ث
سپاسگزاری	ج
چکیده	ح
مقدمه	س
الف- بیان مساله	ش
ب- اهمیت و ضرورت تحقیق	ص
پ- سوالات تحقیق	ص
ت- فرضیه های تحقیق	ص
ث- اهداف تحقیق	ص
ج- پیشینه تحقیق	ض
چ- روش تحقیق	ط
ح- ساختار تحقیق	ط
فصل اول: مفهوم شناسی، پیشینه و مبانی نظری	
مبحث اول: مفهوم شناسی	۲
گفتار اول: جاسوسی و انواع آن	۲
بند اول: مفهوم جاسوسی و ویژگی های آن	۲
الف- مفهوم جاسوسی	۲
ب- ویژگی های جاسوسی	۵
بند دوم: انواع جاسوسی	۸
الف- از لحاظ ماهیت	۸
۱- جاسوسی سنتی	۸
۲- جاسوسی رایانه ای	۹
۳- جاسوسی در قانون نیروهای مسلح	۱۰

- ب-از لحاظ هدف و انگیزه ۱۱
- ۱-جاسوسی اقتصادی ۱۱
- ۲-جاسوسی نظامی ۱۱
- ۳-جاسوسی علمی ۱۲
- گفتار دوم: مفهوم مداخله کنندگان و انواع آن ۱۲
- بند اول: مفهوم مداخله کنندگان ۱۲
- بند دوم: انواع مداخله کنندگان ۱۳
- الف-مباشر ۱۳
- ب-شریک ۱۴
- پ-معاون ۱۴
- ت-مسئولیت نیابتی ۱۵
- ث) سردسته ۱۶
- گفتار سوم: مفهوم صلاحیت و انواع آن ۱۷
- بند اول: مفهوم صلاحیت ۱۷
- بند دوم: انواع صلاحیت ۱۷
- الف-از منظر ماهیت ۱۷
- ۱-صلاحیت تقنینی ۱۷
- ۲-صلاحیت قضایی ۱۸
- ۳-صلاحیت اجرایی ۱۹
- ب-از منظر قضایی ۲۰
- ۱-صلاحیت محاکم داخلی ۲۰
- ۲-صلاحیت محاکم بین المللی ۲۰
- مبحث دوم: پیشینه جاسوسی ۲۰
- گفتار اول: پیشینه تاریخی جاسوسی ۲۰

گفتار دوم: پیشینه قانونی جاسوسی	۲۲
بند اول: پیشینه قانونی ایران	۲۲
بند دوم: پیشینه قانونی فرانسه	۲۴
مبحث سوم: مبانی نظری جرم انگاری جاسوسی	۲۶
گفتار اول: ادله جرم انگاری و مقابله با جاسوسی	۲۶
گفتار دوم: اهمیت جرم جاسوسی در نظام جزایی کشورها	۲۷
فصل دوم: انواع مداخله کنندگان در جرم جاسوسی در قانون جزای ایران و فرانسه	
مبحث اول: مباشرت در جرم جاسوسی در حقوق جزای ایران و فرانسه	۲۹
گفتار اول: مباشرت در جرم جاسوسی در حقوق جزای ایران	۲۹
بند اول: مباشرت در جاسوسی سنتی	۲۹
بند دوم: مباشرت در جاسوسی قانون نیروهای مسلح	۳۱
بند سوم: مباشرت در جاسوسی رایانه ای	۳۳
گفتار دوم: مباشرت در جاسوسی در حقوق جزای فرانسه	۳۵
مبحث دوم: همکاری در جرم جاسوسی در حقوق جزای ایران و فرانسه	۳۷
گفتار اول: معاونت در جرم جاسوسی در حقوق جزای ایران	۳۷
بند اول: معاونت در جاسوسی سنتی	۳۷
بند دوم: معاونت در جاسوسی قانون نیروهای مسلح	۳۹
بند سوم: معاونت در جاسوسی رایانه ای	۴۱
گفتار دوم: معاونت در جرم جاسوسی در حقوق جزای فرانسه	۴۱
گفتار سوم: مشارکت در جرم جاسوسی	۴۲
بند اول: مشارکت در جرم جاسوسی در حقوق جزای ایران	۴۲
بند دوم: مشارکت در جرم جاسوسی در حقوق جزای فرانسه	۴۳
فصل سوم: واکنش کیفری نسبت به مداخله کنندگان جرم جاسوسی	
مبحث اول: مجازات های مباشرت در بزه جاسوسی	۴۶

۴۶	گفتار اول: مجازات های اصلی مباشرت در بزه جاسوسی
۵۰	گفتار دوم: مجازات های تکمیلی مباشرت در بزه جاسوسی
۵۲	گفتار سوم: مجازات های تبعی مباشرت در بزه جاسوسی
۵۷	مبحث دوم: مجازات های معاونت در بزه جاسوسی
۵۷	گفتار اول: مجازات های اصلی معاونت در بزه جاسوسی
۶۰	گفتار دوم: مجازات های تکمیلی معاونت در بزه جاسوسی
۶۲	گفتار سوم: مجازات های تبعی معاونت در بزه جاسوسی
۶۳	مبحث سوم: مجازات های مشارکت در بزه جاسوسی
۶۳	گفتار اول: مجازات های اصلی مشارکت در بزه جاسوسی
۶۴	گفتار دوم: مجازات های تکمیلی مشارکت در بزه جاسوسی
۶۵	گفتار سوم: مجازات های تبعی شریک در بزه جاسوسی
۶۵	مبحث چهارم: مجازات های پیش بینی شده بزه جاسوسی در حقوق جزای فرانسه
۶۵	گفتار اول: کیفر اعدام
۶۶	گفتار دوم: کیفر حبس
فصل چهارم: نحوه مداخله افراد در جاسوسی و صلاحیت های داخلی و بین المللی	
۶۸	مبحث اول: نحوه مداخله افراد
۶۹	گفتار اول: انفرادی
۶۹	بند اول: مباشرت
۷۱	بند دوم: تسبیب
۷۱	گفتار دوم: اجتماع عوامل
۷۱	بند اول: اجتماع سبب و مباشر
۷۳	الف-سبب اضعف از مباشر
۷۳	ب-سبب اقوی از مباشر
۷۳	بند دوم: اجتماع افراد مباشر(شریک)

مبحث دوم: صلاحیت داخلی محاکم ایران، تعارض و حل آن.....	۷۴
بند اول: انواع صلاحیت نسبت به انواع مداخله کنندگان	۷۴
بند دوم: تعارض صلاحیت و حل آن.....	۷۸
گفتار دوم: صلاحیت محاکم از منظر حقوق جزای بین الملل، تعارض و حل آن.....	۷۹
بند اول: انواع صلاحیت بین المللی در خصوص انواع مداخله کنندگان.....	۷۹
بند دوم: تعارض در صلاحیت ها و حل آن	۸۱
فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۸۴
کتابخانه:	۹۰

فصل اول: مفهوم شناسی، پیشینه و مبانی نظری

مبحث اول: مفهوم شناسی

از آنجا که شناخت دقیق و همه جانبه موضوع نیازمند درک و بررسی مفاهیم اصلی و اساسی آن می باشد، نگارنده در پژوهش پیش رو مفاهیم را در گفتار مجزا تحت عنوان جاسوسی و انواع آن و نیز مفهوم مداخله کنندگان در جرم و انواع آن مورد بررسی قرار داده است.

گفتار اول: جاسوسی و انواع آن

جاسوسی در زمره جرائمی است که جایگاهی ویژه در تمامی تقسیم بندی های ارائه شده در زمینه جرائم علیه امنیت به خود اختصاص داده است. دلیل اصلی این موقعیت ممتاز را بدون تردید باید در میزان بالای خطر آفرینی این بزه برای امنیت هر کشور دانست. در گفتار پیش رو، مفهوم جاسوسی و انواع آن به طور مجزا مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

بند اول: مفهوم جاسوسی و ویژگی های آن

نگارنده به منظور فهم دقیق موضوع، مفهوم جاسوسی و ویژگی های آن را در دو قسمت مجزا به تفکیک مورد تبیین و بررسی قرار خواهد داد.

الف- مفهوم جاسوسی

واژه جاسوسی و تجسس از الفاظ عربی هستند و از ریشه (ج.س.س) گرفته شده اند و در فرهنگ لغت عربی تجسس در استعمال حقیقی آن عبارت است از: لمس کردن چیزی با دست و در استعمال مبادی آن به جستجوی اخبار و اطلاعات اطلاق می شود. دهخدا در لغت نامه در خصوص جاسوسی آورده است که "جاسوسی یعنی جست جو کننده خبر بد و جاسوس شخصی می باشد که از ملکی به ملک دیگر خبر برده و جاسوسی را خبر پرسی یا عمل آنکه جاسوس است تعریف کرده است". (دهخدا، ۱۳۷۳: ۶۴۵۷)

در فرهنگ لغت عمید نیز در تعریف جاسوس آمده است "جاسوس در لغت به معنی خبر کشی، جست و جو کننده ی خبر، کسی که اخبار و اسرار شخصی و یا اداری یا مملکتی را بدست بیاورد و به دیگری اطلاع دهد، می باشد". (عمید، ۱۳۵۹: ۳۶۴)

در فرهنگ فارسی معین نیز جاسوس به کسی اطلاق شده است که اخبار و اطلاعات کسی یا موسسه ای و یا کشوری را مخفیانه گرد آورده و به شخص یا موسسه یا کشور دیگری اطلاع دهد. (معین، ۱۳۴۲: ۱۲۰۶)

با ملاحظه در فرهنگ لغت های فارسی در می یابیم که هر چند کلمات جاسوس و تجسس در زبان عربی دارای معانی حقیقی و مجازی می باشد لیکن در زبان فارسی معنای مجازی آن مطمح نظر قرار گرفته و در لغتنامه و متون فارسی نیز در معنای مجازی استعمال شده اند. بنابراین جاسوسی از نظر لغوی عبارت است از: کنجکاوی کردن و یا بررسی کردن، تفحص کردن و خبر چینی از امور مردم و اموری که مردم می خواهند پنهان بماند.

جاسوسی از جمله عناوین مجرمانه ای است که در متون جزائی کشورهای مختلف استعمال شده است و در برخی از قوانین کشورها جاسوسی صراحتاً تعریف شده و از دیگر جرائم مشابه آن چون خیانت به کشور تفکیک شده است. در قوانین کیفری بعضی دیگر از کشورها جرم جاسوسی تعریف نشده، بلکه برخی از مصادیق جاسوسی ذکر شده است. شاید بتوان گفت قانونگذار در این کشورها سعی کرده که جاسوسی را بطور مبهم بیان نماید تا در هر مرحله ای که بخواهد مساله ای را با توجه به مقتضیات زمان و مکان با جرم جاسوسی مطابقت دهد تا مانع قانونی بر سر راه آن نباشد. با وجود قوانین متعدد جزایی کشور ما قانونگذار تعریفی از جرم جاسوسی و جرائم مرتبط به آن اشاره ننموده است. همین امر یعنی عدم وجود یک تعریف جامع از جرم جاسوسی باعث شده است که جاسوسی در برخی از موارد از جرم خیانت به کشور قابل تفکیک نباشد و موجب اختلاط این دو مفهوم در حقوق موضوعه ایران شده است. (ولیدی، ۱۳۷۳: ۱۰۳)

در حال حاضر فقدان یک تعریف قانونی از جرم جاسوسی باعث شده است تا مصادیق این جرم به آسانی قابل بازشناسی نبوده و همچنین منابع مشخص و معینی برای تشخیص ماهیت جرم جاسوسی و شرایط و عناصر متشکله آن وجود نداشته باشد. به همین سبب لازم می آید تا قانونگذار این خلا قانونی را پر کند و بر این مهم همت گمارد. در قلمرو حقوق کیفری حقوقدانان تعاریف متعددی از جاسوسی و جاسوس ارائه کرده اند که به عنوان نمونه چند مورد از این تعاریف را مورد بررسی قرار می دهیم:

در تعریف جاسوس آورده اند: "جاسوس به شخصی اطلاق می شود که در پوشش های متقلبانه یا مخفیانه و به نفع دشمن در صدد تفحص و تجسس پیرامون اسرار یا تحصیل اطلاعات یا اخبار یا مدارک و اسناد مربوط به استعداد و توانایی نظامی، اقتصادی، فرهنگی مربوط به یک کشور و انعکاس آنها به کشور دشمن باشد" (ولیدی، ۱۳۷۳: ۱۱۲). در تعریف دیگری از جاسوس آمده است "جاسوس به شخصی گفته می شود که بحث عناوین غیر واقعی و مخفیانه به نفع خصم در صدد تحمیل اطلاعات با اشیایی باشد" (گلدوزیان، ۱۳۶۹: ۳۴۶). همچنین فعل جاسوسی را اینگونه تعریف کرده اند: "جاسوسی در اصطلاح حقوقی عبارت است از تجسس و گرد آوری اطلاعات و اسناد مخفی و طبقه بندی شده راجع به امور نظامی و عملیات آفندی و یا پدافندی یا کسب اطلاع از احوال سیاسی یا اقتصادی مملکت به قصد دادن آنها به دولت خارجی در مقابل پول یا هر نوع پاداش یا اجرت و یا بی اجرت است." (رنه گارو، بی تا: ۶۹۴)

پروفسور گارو نیز در تعریف جاسوسی نوشته است: "جاسوسی عبارت است از جمع آوری و تملک اطلاعات و تعلیمات اسناد قابل استفاده یک کشور خارجی بر ضد امنیت کشور خارجی دیگر."

تعریف مفاهیم کیفری امری بسیار خطیر و با اهمیت است چرا که کوچکترین تسامح در تعریف مفاهیم جزائی ممکن است آثار بسیار زیان باری را در جامعه به دنبال داشته باشد.

بررسی بزه جاسوسی در حقوق فرانسه به خوبی نشان می دهد، جاسوسی که در اکثر قوانین جزایی کشورها به عنوان بزه ای علیه دولت معرفی شده، در تحولات جدید قانون جزای فرانسه به عنوان یکی از جرائم محوری علیه امنیت ملت به شمار آمده است. این ویژگی می تواند نخستین ویژگی سیاست جنایی تقنینی فرانسه در این زمینه محسوب شود. علت و